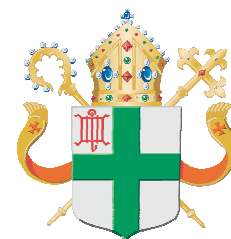

Werkinstrument

Komen tot pastoraat op maat

Bisdome Rotterdam

Pastoraal maatwerk

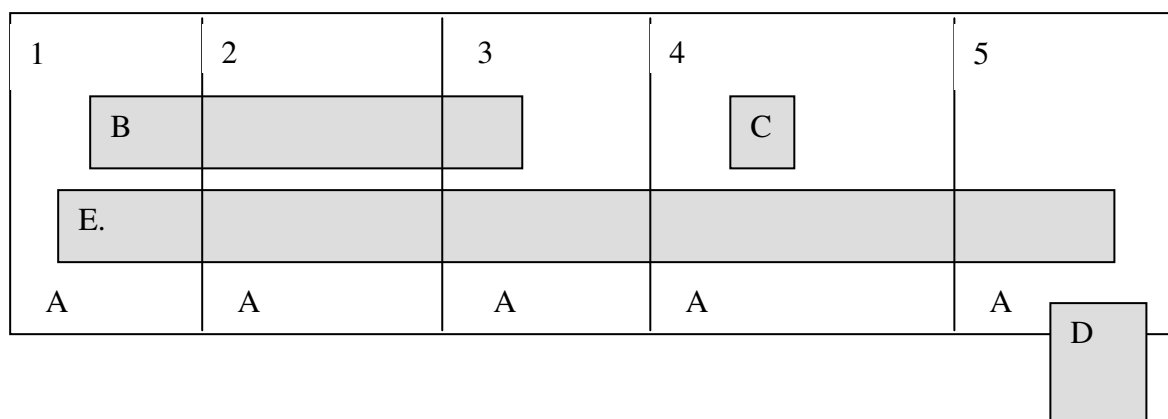
Clustervorming geeft ruimte om pastoraat op maat vorm te geven. Hierbij gaat het niet alleen om schaalverkleining of schaalverfijning, maar ook om initiatieven die alleen op grotere schaal kunnen slagen.

Pastoraat op maat laat zich niet eenduidig voor elke pastorale situatie uitleggen en organiseren. Wat zich in het ene cluster per kerklocatie laat organiseren, blijkt binnen een ander cluster alleen op clusterniveau te organiseren. Een kleinschalig initiatief dat binnen één kerklocatie spontaan ontstaat, blijkt in een andere locatie niet van de grond te komen. Toch is pastoraat op maat meer dan doorgaan met wat per locatie al gebeurt en voortgezet moet worden om de eigenheid, de identiteit, te behouden.

Pastoraat op maat betekent dat de pastorale activiteiten zodanig georganiseerd zijn dat deze op efficiënte en effectieve wijze voor zoveel mogelijk mensen binnen een cluster bereikbaar zijn. De voorbereiding op de Eerste Heilige Communie lijkt grote barrières op te roepen indien de kinderen tien kilometer moeten fietsen, terwijl voor jongeren die zich voorbereiden op het H. Vormsel zo'n afstand wel te overbruggen is.

Pastoraat op maat betekent op allerlei schalen binnen een cluster pastorale activiteiten ontplooiën. In het onderstaande schema staan de verschillende maatvoeringen van pastoraat op maat aangegeven.

Figuur 1. Pastoraat op maat, schalen waarop pastorale activiteiten georganiseerd kunnen zijn.

Het figuur stelt een cluster van vijf geloofsgemeenschappen voor (1 t/m 5).

De niveaus A tot en met E geven de schaal van de activiteiten aan:

- A activiteiten op het niveau van één van de parochiekernen, bijvoorbeeld de zondagsvieringen of het netwerk van parochiële contactpersonen.
- B. activiteiten voor meer dan één parochiekern, bijvoorbeeld mogelijk doordat de afstanden tussen de verschillende parochiekernen niet al te groot zijn. Denk

- hierbij aan de voorbereiding op de Eerste Heilige Communie, het H. Vormsel of een gemeenschappelijke ziekenzalving.
- C activiteiten van groepen en bewegingen die een zekere eigenstandigheid hebben, maar zich wel met één of meer parochiekernen verbonden voelen. Bijvoorbeeld een gebedskring, een gespreksgroep, een diaconale actiegroep.
  - D activiteiten samen met andere, niet-katholieke groepen en organisaties: interkerkelijk, met andere maatschappelijke organisaties, met de gemeentelijke overheid. Voorbeelden: een diaconaal platform, een lezingencyclus, een gebedsviering.
  - E. activiteiten op clusterniveau: een vormselviering, een gezamenlijke Vastenactie.

Het analyse-instrument

Het clusteren van parochies biedt mogelijkheden om Pastoraat op Maat te bieden. Dit is makkelijk gezegd, maar de realisatie hiervan is een complex vraagstuk dat van vele factoren en voorwaarden afhankelijk is.

Onderstaand analyse-instrument wil een aantal belangrijke factoren en voorwaarden inzichtelijk maken. De invulschema's en de geformuleerde analysevragen zijn hierbij een handreiking aan de taakgroep die met het vraagstuk van Pastoraat op maat aan de gang gaat binnen het proces van parochieclustering. .

Uitgangspunten bij het instrument

Onderstaande uitgangspunten zijn extra urgent doordat de verwachting is dat de komende jaren het aantal pastorale beroepskrachten blijft afnemen, in veel parochies het vrijwilligerskader vergrijsst en er minder financiële middelen beschikbaar zijn. Het geeft tevens aan dat schaal aanpassing van het pastorale werk in het cluster sowieso nodig is.

- Een pastorale basisvoorziening (bijlage 2) blijft gegarandeerd. Dat hoeft niet per se per parochiekern (huidige parochie) afzonderlijk. Hiervoor kunnen de vijf bovengenoemde schaalniveaus (A t/m E) van het cluster gebruikt worden.
- Het huidige aanbod van elke parochiekern wordt kritisch bekeken op nut en noodzaak en in relatie tot een basisvoorziening.
- Om structureel nieuwe vragen en uitdagingen te kunnen oppakken, dient de inzet en de tijdsinvestering in de bestaande pastorale activiteiten van zowel pastorale beroepskrachten als vrijwilligers substantieel gereduceerd te worden. Hiervoor is een grondige herstructurering van het pastorale werk nodig. De schaalniveaus (A t/m E) van het cluster als nieuwe parochie biedt hierbij ruimte voor deze herstructurering.
- De pastorale beroepskrachten gaan zich anders positioneren ten opzichte van de parochiekernen (bijvoorbeeld door het loslaten van referentschappen) en pastoraatsgroepen behartigen de dagelijkse pastorale zorg, de coördinatie van vrijwilligers(groepen) en de opbouw van de parochiekernen.

Het analyse-instrument Komen tot pastoraat op Maat onderscheidt een aantal stappen (1 t/m 4)

Stap 1. Inventarisatie van aanbod, opgaven en vragen

Het in kaart brengen van wat er allemaal is, wat er ontbreekt en waar nieuwe opgaven en vragen liggen via inventarisatie op vier niveaus:

a. Huidige aanbod

Elke parochie binnen het cluster heeft een bestaand aanbod aan pastorale activiteiten. Dit is veelal een gegroeide invulling van de pastorale taakvelden leren, vieren, dienen, pastoraat en gemeenschapsofbouw. Het huidige aanbod aan activiteiten, taken en opgaven wordt voor het hele cluster in kaart gebracht. Wellicht zijn er al enkele activiteiten die op bovenlokaal niveau/clusterniveau georganiseerd zijn.

b. Ontbrekende pastorale basisvoorzieningen

Van parochies mag verwacht worden dat ze invulling geven aan een standaardpakket van pastorale taken en voorzieningen (vergelijk het werkinstrument 'vitale parochie'). *Bijlage 2* geeft inzicht om welke taken en opgaven het gaat. Bij deze inventarisatie gaat het om de vraag welke onderdelen van de pastorale basisvoorziening niet of onvoldoende aan bod komen/gegarandeerd zijn in het cluster.

c. Groepen en bewegingen die om pastorale ondersteuning vragen

De inventarisatie van de (r.-k.) groepen en bewegingen die aanwezig zijn en waar tot op heden geen aandacht aan gegeven is. Denk hierbij aan nieuwe bewegingen zoals Focolare, gebedskringen, diaconale actiegroepen, Small Christian Communities, etc.

d. Maatschappelijke vraagstukken waarbij kerkelijke betrokkenheid gewenst is

Hierbij wordt er een inventarisatie gemaakt van specifieke maatschappelijke vraagstukken die er binnen het cluster leven en waarbij pastorale en kerkelijke betrokkenheid gewenst is, bijvoorbeeld vereenzaming van ouderen, vormgeving van de 4 meiviering, opvang van asielzoekers, allerlei ethische vraagstukken.

Bijlage 1 geeft een schema waarin de gegevens ingevuld kunnen worden.

Stap 2. Uitsplitsing

De taken, vragen en opgaven uit de inventarisatie van stap 1 worden gesplitst. Hierbij kan de volgende driedeling (a,b,c) gemaakt worden:

a. De basisvoorziening in het cluster.

De pastorale basisvoorziening wordt vanuit het perspectief van de vijf onderscheiden schaalniveaus van het cluster (A t/m E) opnieuw doordacht. Op welke schaal willen en kunnen we de verschillende taken en opgaven van deze basisvoorziening blijven garanderen? Hoe blijft deze basisvoorziening goed beschikbaar en bereikbaar voor de beoogde doelgroep(en), dan wel alle parochianen binnen het cluster?

b. De aanvullende pastorale voorziening

De aanvullende pastorale voorziening. Welke vragen, taken en opgaven uit de inventarisatie vallen buiten de basisvoorziening maar zijn op grond van prioriteitstelling,

beschikbare tijd, menskracht, motivatie en middelen mogelijk om aanvullend op de basisvoorziening te realiseren? Op welk schaalniveau van het cluster (A t/m E) kan hierin voorzien worden?

c. **Hetgeen er blijft liggen**

Welke vragen, taken en opgaven uit de inventarisatie blijven er liggen, omdat hier momenteel onvoldoende tijd, menskracht, motivatie en middelen beschikbaar zijn en op welk schaalniveau (A t/m E) had hierin voorzien kunnen worden? Als taken die blijven liggen, worden vastgelegd, dan vormt deze lijst een bron waaruit geput kan worden als de situatie verandert.

De belangrijkste overweging om tot deze uitsplitsing te komen is:

Kunnen we de basisvoorziening zodanig effectief en efficiënt organiseren dat er tijd en ruimte beschikbaar komen voor zo veel mogelijk aanvullende voorzieningen?

De meest bepalende factor is hierbij de menselijke factor. Hierbij zijn vragen in het geding zoals:

- Wat kunnen de beschikbare pastorale beroepskrachten en (kern)vrijwilligers fysiek aan inzet en werkzaamheden leveren (tijdsbesteding, beschikbare kwaliteiten, vaardigheden, diversiteit, e.d.)?
Hierbij is met name de positionering van het pastoraal team voor het cluster en de pastoraatsgroepen per parochiekern van belang. Daar waar een pastoraatsgroep vooral het coördinatie- en opbouworgaan binnen een parochiekern wordt (niveau A) en voor een belangrijk deel zorg draagt voor de aansturing van de lokale vrijwilligers en werkgroepen, daar krijgt het pastorale team meer gelegenheid om andere, nieuwe activiteiten op te pakken op de andere niveaus (B t/m E).
- Waarvoor zijn mensen te motiveren, waarvoor willen pastorale beroepskrachten, vrijwilligers en parochianen zich inzetten?
- Komen er nieuwe vrijwilligers in het vizier indien we nieuwe activiteiten gaan ondernemen?
- Welke veranderingen en welk schaalniveau kunnen pastorale beroepskrachten, vrijwilligers en parochianen voor de verschillende pastorale taakvelden aan?
- Hoe behoudt/vergroot je het draagvlak onder de parochianen voor de veranderingen?
- Welke mogelijkheid geeft netwerken? Zijn er mogelijkheden om buiten de eigen (r.-k.) kring samen te werken met anderen.
Zo zou een interkerkelijk leerhuis (voor een deel) in de volwassenencatechese kunnen voorzien. Een diaconale groep zou betrokken kunnen zijn in een hulpnetwerk van welzijnsinstellingen.

De antwoorden op deze vragen moet leiden tot de inschatting:

Welke schaalaanpassingen zijn nodig en verantwoord om een zo optimaal mogelijk pastoraal aanbod te hebben voor dit cluster?

Naast de menselijke factor spelen ook factoren mee zoals beschikbare middelen, ligging en bereikbaarheid van de kerkelijke locaties, urgentie van taken, vragen en opgaven.

Bijlage 3 geeft een schema waarin de uitsplitsing is aan te geven.

Stap 3. Input voor het pastoraal beleidsplan

De ingevulde schema's (bijlagen 1 en 3) worden met argumenten, inschattingen en overwegingen samengebracht in een kort rapport 'Pastoraat op Maat'. Dit is samen met het rapport van de taakgroep Missionaire Dynamiek belangrijke input voor de taakgroep 'beleidsplan'. In de realisatie van het pastoraal beleidsplan staan zij voor de taak de adviezen van beide andere taakgroepen te integreren en in beleidsvoornemens te vertalen.

Stap 4. Evaluatie

Voordat het pastoraal beleidsplan definitief wordt vastgesteld krijgt de taakgroep 'Pastoraat op maat' inzage in het concept om te zien in hoeverre en op welke wijze haar adviezen binnen het beleid gerealiseerd gaan worden. Op grond van haar bevindingen kan ze nog met voorstellen tot aanpassing, aanvullingen en wijzigingen komen en deze met de taakgroep 'beleidsplan' communiceren.

Tijdspad

Bijlage 4 geeft een tijdsschema van de vier stappen aan mede in relatie tot de taakgroep 'Missionaire Dynamiek' en de taakgroep 'Pastoraal beleidsplan'.

Bijlage 1. Inventarisatie-instrument

(genoemde activiteiten vormen een voorbeeld)

Pastoraat op maat	PASTORALE TAAKVELDEN				
	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkpouw
Niveau A Parochie					
Parochie 1	Eerste Heilige Communie Vormselvoorb.	Eucharistie (2x pm)/ W&C (2x pm)	MOV PCI	ziekenbezoek	contactpersonen
2	Eerste Heilige Communie Vormselvoorb.	Eucharistie (3x pm)/ W&C (1x pm)	MOV PCI	ziekenbezoek	
3	Eerste Heilige Communie Vormselvoorb.	Eucharistie (elke week)	MOV PCI	ziekenbezoek	contactpersonen
Etc.					

Niveau B Meerdere paro- chies	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkpouw

Niveau C Groep/ beweging binnen parochie	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkpouw
1					
2					Focolare
Etc.					

Niveau D Samenwerking met anderen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkpouw
Parochie 1+PKN	Leerhuis/ Volwassenen catechese				
Parochie 3+PKN	Bijbelstudie	Oec viering			

Niveau E Cluster	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkpouw
Hele cluster		Vormselviering			

b. Basisvoorziening (zie bijlage 2)

Markeer in het bovenstaande aanbod door welke activiteiten de pastorale basisvoorziening (zie bijlage 2) in voldoende mate gegarandeerd is voor alle parochianen binnen het cluster.

Zijn er onderdelen van de basisvoorziening die niet of onvoldoende gegarandeerd zijn binnen dit cluster? Welke zijn dat:

Nr.	Ontbrekende basisvoorziening	Toelichting:
1		
2		
3		

c. Nieuwe vragen en uitdagingen

Groepen en bewegingen die ondersteuning vragen

Nr.	Groep of beweging	Schaal (A t/m E)	Toelichting (aard van de vraag om ondersteuning)
1			
2			
3			

Maatschappelijke vragenstukken die ondersteuning vragen

Nr.	Vraagstuk	Schaal (A t/m E)	Toelichting (aard van de vraag om ondersteuning)
1			
2			
3			

Bijlage 2. Basisvoorziening Pastorale taken en activiteiten

Elk cluster dient een basisvoorziening te hebben aan pastorale taken en activiteiten. Hieronder een opsomming ervan.

a. De zondags eucharistieviering.

Er dient minimaal in één kerkgebouw van de parochie (cluster) op zondag de eucharistie gevierd te worden. In de andere kerkgebouwen kunnen ook eucharistievieringen, woord- en communievieringen en woord- en gebedsvieringen zijn.

b. Leren

- een jaarlijks programma sacramentencatechese (inclusief viering): doop, Eerste Heilige Communie, vormsel, (huwelijk)
- kinderen- en/of jongerencatechese
- volwassenencatechese (bijbel, geloofsverdieping, thema-avonden, gesprek etc.)

c. Vieren

- extra aanbod aan liturgische vieringen in de sterke tijden en/of een aanbod getijdengebed en/of doordeweekse vieringen voor de gehele parochiegemeenschap
- mogelijkheden voor sacramentele bedieningen: biecht, ziekenzalving
- uitvaartvieringen

d. Dienen

- Parochiële Caritas Instelling (PCI)
- diaconie/caritas dichtbij
- Missie-, Ontwikkelings-, Vredeswerk (MOV)

e. Pastoraat & gemeenschapsopbouw

- ziekenbezoek/ouderenbezoek/rouwverwerking
- welkom nieuwkomers/wijkcontact/parochianencontact/(omgekeerd) huisbezoek

Deze activiteiten dienen binnen het cluster gegarandeerd te blijven om volwaardig parochie te kunnen zijn. Op grond van de inventarisatie van het huidige aanbod kan bekeken worden of de basisvoorziening gegarandeerd is of dat er aspecten structureel ontbreken in het cluster. Naast deze opgaven kunnen er natuurlijk ook plaatsgebonden opgaven liggen, waaraan veel waarde wordt gehecht door één of meerdere parochiekernen.

Bijlage 3. Uitsplitsing

Hoe kan het cluster zodanig georganiseerd worden, dat binnen het cluster de basisvoorziening gegarandeerd blijft en daarnaast ruimte is voor nieuwe initiatieven en groepen?

Bijlage 3a. Basisvoorziening Pastoraat op Maat

(genoemde activiteiten vormen een voorbeeld)

Pastoraat op maat	PASTORALE TAAKVELDEN				
Niveau A Parochiekernen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Parochiekern 1		Eucharistie (3x pm)/ W&C (1x pm)			contactpersonen
2		Eucharistie (3x pm)/ W&C (1x pm)			contactpersonen
Etc.					

Niveau B Meerdere kernen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Bijv. 1 + 3	1 ^e communie				
2+3+4				ziekenbezoek	
Etc.					

Niveau C Groep/ beweging binnen kern	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
1					
2					
Etc.					

Niveau D Met anderen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
1+2+PKN	Leerhuis/ Volwassenen catechese				
3					

Niveau E Cluster	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Hele cluster	Vormsel- voorbereiding		PCI		
Hele cluster			MOV		

Bijlage 3b. Aanvullend voorziening Pastoraat op maat

(genoemde activiteiten vormen een voorbeeld)

Aanvullende voorziening	PASTORALE TAAKVELDEN				
	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Niveau A Parochiekernen					
Parochiekern 1			steun Zonnebloem-groep		
2					
3					
Etc.					

Niveau B Meerdere kernen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Bijv. binnen parochiekern1 + 3					Egidius-gemeenschap
2+3+4	Bijbelkring				
Etc.					

Niveau C Groep/ beweging binnen kern	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
1		Gebedskring			
2					
Etc.					

Niveau D Met anderen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
1+2+PKN				Werkgroep huwelijk en gezin	
3+PKN					

Niveau E Cluster	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Hele cluster	Spiritueel centrum		WMO-groep	Rouwverwerking	Jaarlijkse Bedevaart
Hele cluster	Alpha - cursus				

Bijlage 3c. Wat blijft er liggen?

(de genoemde activiteiten dienen enkel als voorbeeld)

Wat blijft liggen	PASTORALE TAAKVELDEN				
	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
Niveau A Parochiekernen					
Parochiekern 1			Groep 'Leefbaarheid in de wijk'		
2					
3		Viering bejaardenhuis			
Etc.					

Niveau B Meerdere kernen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
	Bijv. binnen parochiekern1 + 3	Bezinningsdagen vrijwilligers			
2+3+4					
Etc.					

Niveau C Groep/ beweging binnen kern	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
	1			Burenhulp	
2					
Etc.					

Niveau D Met anderen	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
	1+2+KBO		Vespervieringen	Ouderen en zingeving	
3+PKN+ gemeente...	Gemeentelijke commissie ethiek				

Niveau E Cluster	Leren	Vieren	Dienen	Pastoraat	Kerkopbouw
	Hele cluster		Pinksternoveen		
Hele cluster					clusterdag

